

Balogh Zsolt¹

A honvédelem ágazati szakképzésre felvett diákok honvéd kadét szakmaválasztással kapcsolatos motivációi

Motivations of Students Admitted to National Defence Sectoral Vocational Training Regarding Their Choice of Military Cadet Profession

Absztrakt

A tanulmány a honvédelem ágazati szakképzésre² jelentkezett végzős általános iskolás tanulók pályamotivációját mérte fel annak megismerése céljából, hogy milyen tényezők befolyásolták őket a középiskolai pályaválasztás során. A vizsgálat a Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum Than Károly Technikum és Szakközépiskola³ honvédelem ágazatára felvételt nyert 8. osztályos általános iskolás tanulók pályamotivációjára terjedt ki. A felmérésbe 54 tanulót vontunk be, módszerünk egy 30 válaszadási lehetőséget tartalmazó – jellemzően négyfokú Likert-skálás – kérdőív volt. A vizsgálat eredményei alátámasztották, hogy a tanulók pályaválasztását befolyásoló primer szocializációs közeg – különösen a közvetlen tapasztalatokon alapuló interakciók és élmények – szignifikáns összefüggést mutatott a honvédelem ágazati szakképzést kínáló középiskola pályaaorientációs tevékenységével. A vizsgálati eredmények alapján a Honvéd Kadét Program⁴ keretében biztosított anyagi és technikai támogatások mellett jelentős motivációs tényezőként azonosítható a választott középiskola pályaválasztó nyílt napja és az annak keretében bemutatott órák tapasztalatai, az iskola kadétképzésben betöltött minőségi szerepe és pozitív társadalmi megítélése. A vizsgálat az iskola földrajzi

¹ Doktori hallgató, Nemzeti Közszerológati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Hadtudományi Doktori Iskola, e-mail: zsolt.balogh.katonasuli@gmail.com

² 26/2025. (VIII. 7.) HM utasítás a hazafias és honvédelmi nevelés támogatásáról.

³ Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum Than Károly Technikum és Szakképző Iskola Szakmai programja.

⁴ 26/2025. (VIII. 7.) HM utasítás.

elhelyezkedését tekintve jellemzően a fővárosra és agglomerációs környezetére terjedt ki, az eredmények általános értelmezéséhez indokolt lehet több Honvéd Kadét Programban részt vevő intézmény bevonása.

Kulcsszavak: honvédelem ágazati képzés, honvéd kadét szakképzés, Than Károly Technikum, honvédelmi nevelés, Honvéd Kadét Program

Abstract

The study assessed the career motivation of graduating primary school students who applied for vocational training in the defence sector, aiming to explore the factors influencing their decisions during secondary school selection. The research focused on eighth-grade students admitted to the defence programme of the Than Károly Technical and Vocational Secondary School of the Budapest Technical Vocational Training Center. A total of 54 students participated in the survey, which employed a questionnaire containing 30 items, typically using a four-point Likert scale. The findings confirmed that the primary socialisation environment – particularly interactions and experiences based on direct personal encounters – showed a significant relationship with the career orientation activities of the secondary school offering defence-sector vocational training. In addition to the material and technical support provided within the framework of the Hungarian Defence Cadet Program, major motivational factors included the career orientation open day, the demonstration classes experienced during that event, the school's recognised quality in cadet training, and its positive public reputation. Given that the sample primarily covered students from Budapest and its metropolitan area, a broader interpretation of the findings would benefit from including additional institutions participating in the Hungarian Defence Cadet programme.

Keywords: defense-sector vocational education, cadet training, Than Károly Technical School, defense education, Hungarian Defence Cadet programme

Bevezetés

Az általános iskola végzős tanulói – tanulmányi eredményeik és érdeklődési irányultságuk függvényében – széles képzési kínálatból választhatnak a középfokú tanulmányok folytatásának formáját illetően. A szakképzés⁵ átalakulásával, a technikumi rendszer szakági, szakmai és szakmairányú kínálatának megjelenésével versenyképes alternatíva jelent meg az általánosabb jellegű gimnáziumi képzés mellett. A pályaválasztás folyamatában a szülők, a tanulók és a képzési szakemberek közös, felelősségteljes döntéshozatala elengedhetetlen a megfelelő szakmairány kiválasztásához. A pályaválasztás során külön figyelmet érdemel a tanuló motiváltsága, ami meghatározza a szakmához szükséges kompetenciák elsajátításának, a szakmai identitás kialakításának, valamint a későbbi, eredményes szakmai önmegvalósításnak a lehetőségét. A pályaválasztás

⁵ 2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről.

terén dolgozó szakemberek, katonai toborzók, az oktatási intézmény tanárai, vezetői mellett a szülők is tisztában vannak azzal, hogy a tanintézeti választás jelentősen befolyásolhatja és meghatározhatja a gyermek későbbi munkaerőpiaci elhelyezkedését. A Honvéd Kadét Program (HKP) 2017-es bevezetését követően a Magyar Honvédség számára megnyílt a lehetőség arra, hogy a katonai szervezeti struktúrát jól ismerő, azt elfogadni képes, kellő szakmai felkészültséggel rendelkező fiatalok jelenjenek meg az utánpótlásban. A Honvéd Kadét Program célkitűzései és azok megvalósíthatósága azonban nem egyenletesen oszlik meg a középfokú oktatási intézmények között. A katonai hivatás szempontjából releváns kompetenciák fejlesztése terén a szakképzési ágazatban tanulók számára lényegesen több lehetőség adódik, mint azoknak, akik a gimnáziumi oktatásban vesznek részt. A HKP szervezeti és képzési struktúráját a 26/2025. (VIII. 7.) Honvédelmi Minisztériumi utasítás szabályozza, amely a programot három szintre tagolja (HKP I., HKP II., HKP III.) az oktatási intézmény típusának és a képzési forma sajátosságainak megfelelően. Az utasítás rendelkezik arról, hogy a nem Honvédelmi Minisztérium fenntartói irányítás alatt álló középiskola belépő szintje (HKP I.) közismereti tantárgyi oktatást – jellemzően heti egy órában – és szabadidős elemeket, míg a középső szintnek (HKP II.) megfelelő szakképző iskola szabadidős elemeket és a honvédelem ágazatba tartozó szakképzést – jellemzően heti három vagy öt katonai jellegű szakmai tárgy oktatását – is biztosítja. Véleményem szerint a honvédelmi nevelés és a katonai pályorientáció támogatása mellett a Honvéd Kadét Program II. szintjén tanuló középiskolások várhatóan jobban felkészültek lesznek a katonai szolgálat vállalására, a katonai hivatásra és nem utolsósorban a katonai képzési intézményekben való továbbtanulásra. A 2020-ban megjelent képzési és kimeneti követelmények,⁶ amelyeket az Innovációs és Technológiai Minisztérium tett közzé, már tartalmazzák a szakképzési és kimeneti követelményeket, így többek közt a honvédelem ágazati képzés kimeneti követelményeit is. A rendeletben megfogalmazott szakmai elvárások a katonai pályára készülők felkészítését szolgálják, amit a honvédelmi, ágazattechnikai és katonai jellegű tantárgyak magas óraszám, valamint a képzés időtartama is tükröz.

A honvédelem ágazati szakképzésben, a HKP II. szintjén tanuló diákok motivációs mintázatainak és társadalmi-szociális hátterének feltárása jelentős mértékben hozzájárulhat a katonai toborzás, a célzott pályára irányítás tervezéséhez. Meglátásom szerint mindez közvetlenül befolyásolja a tanulók katonai szocializációjának folyamatát, és hosszabb távon hozzájárulhat a katonai hivatás iránti tartós elköteleződésükhöz. Hegyi-Halmos Nóra az iskolai pályorientáció szerepéről szóló doktori értekezésében⁷ elemzi az iskola mint szocializációs intézmény szerepét a pályorientációban és a tanulók munkaerőpiaci beilleszkedésében. Megállapítja, hogy az iskolai pályorientáció nem csupán az iskolaválasztás előkészítését jelenti, hanem az egész életpálya-menedzselés kompetenciáinak (önismeret, döntési képesség, informáltság) fejlesztését is. Hegyi-Halmos felhívja a figyelmet arra, hogy nem minden iskola és tanár rendelkezik a szükséges kompetenciákkal, módszertani ismeretekkel. A pedagógusok és az iskola intézményrendszerének felkészültsége kritikus a pályorientációs munka hatékonyságában. A katonai szocializáció kezdeti szakaszát jelentősen befolyásolja a kadétképzést

⁶ 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról.

⁷ HEGYI-HALMOS 2016.

folytató intézmény szakmai jó hírneve. Mindebből arra következtethetünk, hogy az ilyen jellegű képzést folytató középiskolák pályaeorientációs tevékenységének minősége meghatározó szerepet tölthet be a katonai hivatás iránt érdeklődő – jellemzően 14 éves – tanulók döntéseinek formálásában. Ezeknek az intézményeknek a felelőssége abban áll, hogy a katonai életpályát hitelesen és valósághűen mutassák be, hiszen ezzel képesek megalapozni a pályaválasztás korai, orientációs szakaszát, és pozitív irányba befolyásolni a fiatalok katonai pályára iránti érdeklődését.

A tanulmány célja és elemzési szempontjai

A tanulmány elsődleges szempontja a középiskolai honvédelem ágazati szakképzésre jelentkező, végzős általános iskolás tanulók pályaválasztási motivációinak, valamint a sajátos kadételeletforma-választás összefüggéseinek a mérése volt. A vizsgálat során olyan kapcsolódó tényezőket azonosítottunk, amelyek a katonai szervezeti szocializáció és a polgári fenntartású honvéd kadét programot megvalósító tanintézmény működése közötti viszonyt tükrözik.

Az elemzés a pályaválasztási döntéseket befolyásoló tényezők több összetevőjére is kiterjedt. Egyrészt a primer szocializációs közeg – így a család, a hozzátartozók és a kortárs csoportok – szerepe mellett a tanulók személyes élményeit, tapasztalatait és interszónális kapcsolatait is mérte. Másrészt figyelembe vette a polgári fenntartású honvéd kadét képzést folytató intézmény pályaeorientációs tevékenységének hatását, különös tekintettel a nyílt napokra, bemutató órákra és iskolai toborzó eseményekre. A közvetlen haszonelvű motivációs tényezők mérésére, így az ösztöndíj- és ruházati juttatások szerepére, a kadételeletforma és a speciális közösséghez tartozás jelentőségére, valamint a képzés hosszabb távú előnyeinek tanulói értelmezésére is kiterjedt. Az elemzés felvetette a változó biztonsági környezet pályaválasztásra gyakorolt hatásainak esetleges súlyát is, különös tekintettel a nemzetközi katonai események médiamegjelenéseire, valamint az orosz–ukrán háború társadalmi percepciójára.

A kutatási téma relevanciája

A jelenlegi magyarországi középfokú oktatás különböző képzési formái eltérő módon befolyásolják a katonai szervezeti szocializáció folyamatát. A HKP I. szintjén a gimnáziumi tanulók a négyéves képzés lezárását és az érettségi vizsga letételét követően a katonai szervezet lényeges gyakorlati ismerete nélkül választják és kezdik meg katonai életpályájukat, ezzel szemben az ötéves technikumi képzésben részt vevő kadétek a negyedik év végi érettségit követően egy további tanév során lehetőséget kapnak a katonai pályára való tudatos és célzott felkészülésre, amely kedvezően befolyásolhatja katonai szocializációjuk mélységét és hatékonyságát. Egy, a közelmúltban megjelent tanulmányban⁸ rámutattam arra, hogy a 13. évfolyamban önkéntes tartalékos szolgálatot vállaló kadétek motivációja a katonai pálya irányában megnőtt, az elsajátított

⁸ BALOGH 2025.

szakmai gyakorlati tapasztalatok pedig jelentős hatással vannak a tanulók szakmai önbizalmára, így mérhető eredménnyel számolhat mind az egyén, mind a katonai szervezet az elvárások megfeleltethetőségének tekintetében. Az alapkiképzésüket végrehajtó végzős diákok beilleszkedtek a katonai szervezetbe, megismerték annak kultúráját és szabályait, majd szükséges mértékben alkalmazkodtak a környezetükhöz. A hatékony szervezeti szocializáció a hosszabb távú munkavállalói megtartás kulcsa. Krizbai János 2020-ban megjelent tanulmányában⁹ rávilágít a magyar társadalomban végbement olyan általános, piacgazdasági változásokra, amelyekre a honvédség – részben objektív okok miatt – még nem tudott egzakt válaszokat adni, strukturális és működési filozófiájának váltásait nem tudta a társadalomnak transzparenssé nyilvánítani. Véleményem szerint a fiatal generáció korai integrálása hosszabb távon nemcsak a szervezeti szocializáció terén lehet sikeres, hanem kölcsönös hatással lehet a katonai szervezet pozitív társadalmi integritására is.

Társadalmi kihívások

Fehérvári és társai tanulmányukban¹⁰ rámutattak arra, hogy a magyar közoktatásnak egy tartósan leszálló demográfiai trendre kell felkészülnie, amelyben az újonnan született korosztályok egyre csökkenő létszámúak. A középfokú beiskolázást alapvetően érintő 14 éves korosztály létszáma folyamatosan csökken. A középiskolai jelentkezés során a tanuló bármelyik iskola bármely tagozatát megjelölheti, ami a jelen tanulmány szempontjából sem mellékes. A szülők és a végzős általános iskolai tanulók között a tanintézeti választási preferencia még mindig a gimnáziumok irányába tolódik el, ami a Honvéd Kadét Programnak a katonai utánpótlásban betöltött szerepére és eredményességére is hatással lehet. A Honvédelmi Minisztérium és a HM Zrínyi Nonprofit Kft. Honvéd Kadét Program internetes felületén,¹¹ valamint a 2025. október 2-án megrendezett Honvéd Kadét Konferencián elhangzott adatok alapján, a 174 HKP-partner iskolából 20 technikumban, valamint a Kratochvil Károly Honvéd Középiskola és Kollégium képzési portfóliójában szerepel csak az ötéves honvédelem ágazati képzés.¹² A katonai utánpótlásnak ebben az egyre szűkülő keresztmetszetű térben kell megtalálnia azt a potenciális közeget, hogy megszólítsa mindazokat, akik a Magyar Honvédség utánpótlását jelenthetik.

A társadalmi kihívások között meg kell említeni a pályaválasztó gyermek szociális közegét is. A döntést a választott tanintézet vagy képzési forma iránt nagyban meghatározza az a környezet, amelyben a gyermeket hatásos interakciók érik. Az amerikai fejlődépszichológus, Urie Bronfenbrenner főművében¹³ már kidolgozta azt az ökológiai rendszermodellt, amely szerint a gyermek fejlődését több, egymásba ágyazott környezeti rendszer befolyásolja, közülük jelentős mértékben az a mikrorendszer, amely közvetlenül a családtagokat, az iskolai közeget és a kortársakat jelenti. A vizsgálat során

⁹ KRIZBAI 2020.

¹⁰ FEHÉRVÁRI-HÍVES-SZEMERSZKI 2021.

¹¹ *Honvéd Kadét Program 2025*.

¹² NÉMETH-ZSOHÁR 2025.

¹³ BRONFENBRENNER 1979.

bizonyosságot nyert az a feltételezés, hogy a továbbtanulási szándékkal középiskolát kereső tanuló érték- és normarendszerének alakulásában a közvetlen interakciót biztosító környezet – elsősorban a család és a közeli ismeretségi kör – szerepe meghatározóbb, mint a közvetett szocializációs tényezőké, mint például a média értékközvetítő szerepe. A tanulók pályamotivációjának felmérése a feltárt szociológiai közeg ismeretében támpontot adhat a pályára irányítást végző szakembereknek. A honvédelem ágazati képzésre jelentkezők motivációs vizsgálata hozzájárulhat a katonai pályára irányítás fókuszváltásához, a fiatalabb generációk eredményesebb megszólításához.

A társadalmi kihívások értelmezése során indokolt a nemzetközi tendenciák figyelembevétele is. A fiatal korosztályok pályaválasztási mintázatait vizsgáló OECD- és Eurostat-elemzések szerint a munkaerőpiaci bizonytalanság, valamint a stabilitás és kiszámíthatóság iránti igény egyre hangsúlyosabbá válik a pályaválasztási folyamatokban.¹⁴ A 2022-es legújabb PISA-adatok szerint a középiskola-választás előtt álló 15 évesek 40%-a nem látja biztosnak a munkaerőpiaci jövőjét, ami jelentős emelkedés a 2018-as adatokhoz képest.¹⁵ A nemzetközi tendenciák közé illeszkedik, hogy a karrierrel kapcsolatos bizonytalanság a legtöbb OECD-országban is növekedett, ami együtt járt a fiatalok önbizalomhiányának emelkedésével. Az Eurostat adatai szerint a fiatalok munkanélküliségi rátája magasabb a tapasztalat nélküli pályakezdőknél (15,7% és 8,1%), ami a munkaerőpiaci bizonytalanságot tükrözi, és ösztönzi a stabilabb választásokat. Véleményem szerint a folyamat a katonai pálya társadalmi megítélését is befolyásolhatja, mivel a katonai hivatás egyszerre jelenik meg mint biztonságot nyújtó életpálya és mint fokozott kockázattal járó foglalkozási forma.

A pályaválasztás életkori szempontból érzékeny időszakában, amikor a fiatalok értékrendje és jövőképe még formálódóban van, a médiatartalmak ifjúságra gyakorolt hatásáról is érdemes említést tenni. A hazai 14–15 éves korosztály körében a tágabb biztonságpolitikai kihívásokhoz kapcsolódó fegyveres konfliktusok médiareprezentációja jelenleg nem valószínű, hogy eléri azt az intenzitást, amely a katonai pálya társadalmi percepciójának kialakulását érdemben negatív irányba befolyásolná. Ugyanakkor számon kell tartani, hogy a konfliktusok ábrázolásának nem csupán információközlő, hanem identitásformáló funkciója is van, így hosszabb távon érdemi hatása lehet. Az UNESCO egy, a 2012–2016 közötti időszakról készített tanulmányában összegzi azokat a kutatási eredményeket, amelyek feltájják a közösségi média szerepét a fiatalok erőszakos radikalizálódásában, kiemelve a virtuális identitás formálódását.¹⁶ A fiatal generációkra és a katonai hivatásra jellemző normatív különbségekről is érdemes szót ejteni. A kortárs nevelési környezetben egyre hangsúlyosabbá válik az autonómia, az önkifejezés és az egyéni döntési szabadság értéke, miközben a katonai szervezeti kultúra a fegyelemre, a hierarchiára és a kollektív elköteleződésre épül. A felvételi eljárás során a HKP tagintézményeit választó tanulók és szüleik részéről értelmezési nehézségeket jelenthetnek a katonai és a civil társadalmi normák közötti különbségek, amelyek kivédéséhez új kommunikációs és orientációs stratégiák kialakítására lehet szükség. A pályaválasztó fiatalok felelős megszólításában és az egyformán

¹⁴ OECD 2025.

¹⁵ OECD 2024.

¹⁶ ALAVA-DIVINA-GHAYDA 2017.

értelmezhető kommunikációban a képző intézménynek, a pályaválasztást elősegítő toborzó irodáknak és a szülőknek egyaránt nagy felelőssége van.

A társadalmi mobilitás perspektívájából vizsgálva a kadétképzés valós lehetőséget nyújthat a kedvezőtlenebb szociokulturális háttérrel rendelkező tanulók számára. Az ösztöndíjrendszer, az anyagi és természetbeni juttatások, valamint a kiszámítható életpályamodell különösen vonzó lehet már a középiskolai pályaválasztás során is. A World Bank 2025-ös jelentésében, amelyben a fiatalok társadalmi befogadásával, strukturális akadályaiival, valamint az esélyegyenlőség és foglalkoztatás támogatásával foglalkozik, megállapítja, hogy a hátrányos helyzetű fiatalok számára többféle pályautat kell biztosítani.¹⁷ A fiatalok strukturális hátrányainak csökkentése és társadalmi befogadásuk elősegítése kulcsfontosságú a pályaválasztás támogatásában. Pap József tanulmányában kifejti, hogy az iskolázottsághoz kötött hivatalviselés, mint a katonai karrier, alkalmas a parasztság és a munkásság strukturális mozgásának elősegítésére.¹⁸ A nemzetközi tanulmányok közül az amerikai Kyle Greenberg¹⁹ és szerzőtársai a haderőben szolgálatot teljesítő, hátrányos helyzetű, jellemzően színes bőrű katonák társadalmi mobilitásának esélyeit mérte fel az 1990 és 2011 közötti időszakban, a szövetségi adónyilvántartásuk és egyéb adminisztratív adataiknak az összekapcsolásával. Méréseik alapján megállapították, hogy a hadsereg nemcsak stabil és jól fizető katonai állást biztosított az érintetteknek, hanem megnyitotta a lehetőséget a katonai szolgálat utáni, jobban fizető munkahelyek irányába. A hadsereg áthidalja a kereseti különbséget, lehetővé teszi a hátrányosabb helyzetűek számára a magasabb életszínvonal elérését. Lin Wang és szerzőtársai hadtudományi tanulmányukban²⁰ a katonai szolgálatot strukturális mobilitási csatornaként értelmezik, meglátásuk szerint a katonai pálya az instabil státuszú férfiak esetén különösen fontos lehet az életpálya-lehetőségeik szempontjából. A magyar tudományos irodalomban a katonai szolgálat társadalmi mobilitási hatásának vizsgálatát nehéz közvetlen módon felfedezni, Pap Józsefen kívül ugyanakkor meg kell említeni Mikula Zsolt 2023-ban megjelent²¹ tanulmányát, amelyben rámutat a Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program következtében megnövekedett humánerőforrás-szervezési feladatokra, a munkaerőpiacról megjelenő változó háttérű társadalmi csoportok integrációs nehézségeire, a szociális munkavégzés szükségességére. Az általa megfogalmazott kihívások közvetlenül utalnak a katonai struktúra társadalomformáló jellegére. Jelen tanulmány mindezek alapján felveti annak a kérdését is, hogy a Honvéd Kadét Program milyen mértékben járulhat hozzá a társadalmi mobilitás erősítéséhez, mennyire képes a katonai hivatás előszocializációs szerepének betöltésére, illetve ezzel párhuzamosan miként illeszkedik a köznevelés esélyteremtő funkciójához.

¹⁷ SULTAN–ESPINOZA–HELLALI 2025.

¹⁸ PAP 2017.

¹⁹ GREENBERG et al. 2022.

²⁰ WANG–ELDER–SPENCE 2012.

²¹ MIKULA 2023.

A kutatás korlátai

A kutatás Magyarország egyik legnagyobb létszámú HKP II. szinten képzést nyújtó tanintézetének szakmaválasztási motivációját vizsgálta, azonban a kis elemszámon ($N = 54$) történt mérés nem alkalmas messzemenő következtetések levonására. A kutatást célszerű folytatni a következő tanévekben a BMSZC Than Károly Technikum és Szakképzőiskolába felvételiző tanulók körében, továbbá érdemes egyeztetni és a vizsgálatot kiterjeszteni a többi honvédelem ágazati szakképzést folytató tanintézet bemeneti mérésének vizsgálatára is. A nagyobb és reprezentatív minta kialakítása lehetőséget nyújthat akár országos érvényű következtetések megfogalmazására is. Az adatfelvétel egyetlen tanintézet tanulóira terjedt ki, ezért figyelembe kell venni, hogy a minta intézményi sajátosságai korlátozzák az eredmények szélesebb körű alkalmazhatóságát. A földrajzi elhelyezkedés, a képzési profil, a beiskolázási gyakorlat, valamint az eltérő fenntartású sajátosságok szintén befolyásolhatták a tanulók motivációját. A vizsgálat önbevalláson alapuló kérdőíves adatgyűjtésre épült, amely módszer sajátosságából fakadóan magában hordozza a szubjektív válaszadás és a társadalmi elvárásokhoz való igazodás torzító hatását. Nem zárható ki, hogy egyes válaszadók motivációikat a katonai pályához kapcsolódó, általuk megfelelőnek vélt irányba igazították. További korlátot jelent, hogy a kutatás keresztmetszeti jellegű, vagyis egy adott időpontban rögzítette a tanulók pályaválasztási motivációit. Ez nem teszi lehetővé annak vizsgálatát, hogy a motivációs struktúra miként változik a képzés során, illetve, hogy a belépéskori attitűdök milyen mértékben maradnak fenn a tanulmányok előrehaladtával. További kutatási irányként indokolt lehet olyan háttérváltozók bevonása, mint a család szociokulturális státusza és a szülők iskolai végzettsége, valamint egy longitudinális vizsgálat elvégzése, amely pontosabb képet adhatna a katonai szocializáció folyamatának alakulásáról.

Mérési és kutatási módszerek

A honvédelem ágazati szakképzésre jelentkező és felvételt nyert végzős általános iskolás tanulók pályamotivációs vizsgálatára 2025. június 26-án a HKP egyik kiemelt tagintézményében, a Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum Than Károly Technikum és Szakképzőiskola beiratkozási napján került sor. Az adatfelvétel eszköze egy 30 állítást tartalmazó, négyfokú Likert-skálás, papíralapú kérdőív volt, amely a katonai pályaválasztás és pályaelhagyás megismerését segítő kérdőíves vizsgálat rendjéről szóló HM utasítás módszertani mintájára készült.²² A válaszadók az állításokat az „egyáltalán nem igaz” (1), „inkább nem igaz” (2), „inkább igaz” (3) és „teljes mértékben igaz” (4) kategóriák segítségével értékelték.

A célcsoport tervezett létszáma 62 fő, a beiratkozás napján hat fő igazoltan távol maradt, további két tanuló pedig nem járult hozzá a kérdőív kitöltéséhez, így a végső minta elemszáma 54 fő ($N = 54$) volt. A minta 41 fiúból és 13 lányból állt,

²² 59/2024. (XII. 30.) HM utasítás.

átlagéletkoruk 14 év, általános iskolai tanulmányi eredményük a megadott adatok alapján 3,76. A fővárosi elhelyezkedésű intézmény miatt a válaszadók többsége budapesti lakóhellyel rendelkezett, kisebb arányban városi és falusi környezetből érkeztek. A kérdőív a szülők munkahelyére, iskolai végzettségére nem terjedt ki. Az adatfelvétel anonim módon történt, a tanulók a kérdőívet egymástól és szüleiktől függetlenül, a tanintézet erre a célra kijelölt helyiségében töltötték ki. A részvétel önkéntes volt, a kitöltéshez szülői írásos beleegyező nyilatkozat kapcsolódott. A vizsgálatban való részvételért sem anyagi, sem egyéb kompenzáció nem járt.

Az adatfeldolgozás MS Excel program segítségével történt, a statisztikai elemzésekhez a JASP nyílt forráskódú statisztikai szoftvert alkalmaztuk. Az elemzés során leíró statisztikai mutatók (megoszlások, skálaátlagok), valamint a skála megbízhatóságának vizsgálata és feltáró faktoranalízis készült. A kérdőívek feldolgozását az adatfelvételt követő 24 órán belül végeztük el, a papíralapú kérdőíveket zárt borítékban őriztük.

Eredmények

A kérdőívben szereplő állítások mögött meghúzódó motivációs tényezők azonosítására feltáró faktoranalízist alkalmaztam, amelynek elvégzéséhez a JASP statisztikai szoftvert használtam. A faktoranalízis célja annak kiderítése volt, hogy az egyes kérdések milyen tartalmi csoportokba rendeződnek, vagyis milyen látens változók különíthetők el a válaszok alapján. A vizsgálat során a faktorstruktúra stabilitása miatt, a családi hagyományokra utaló kérdést el kellett távolítani, így az elemzés 29 megmaradt kérdőívtétel alapján történt. Az egyes állításokra adott válaszok átlagértékeit az 1. ábra szemlélteti.

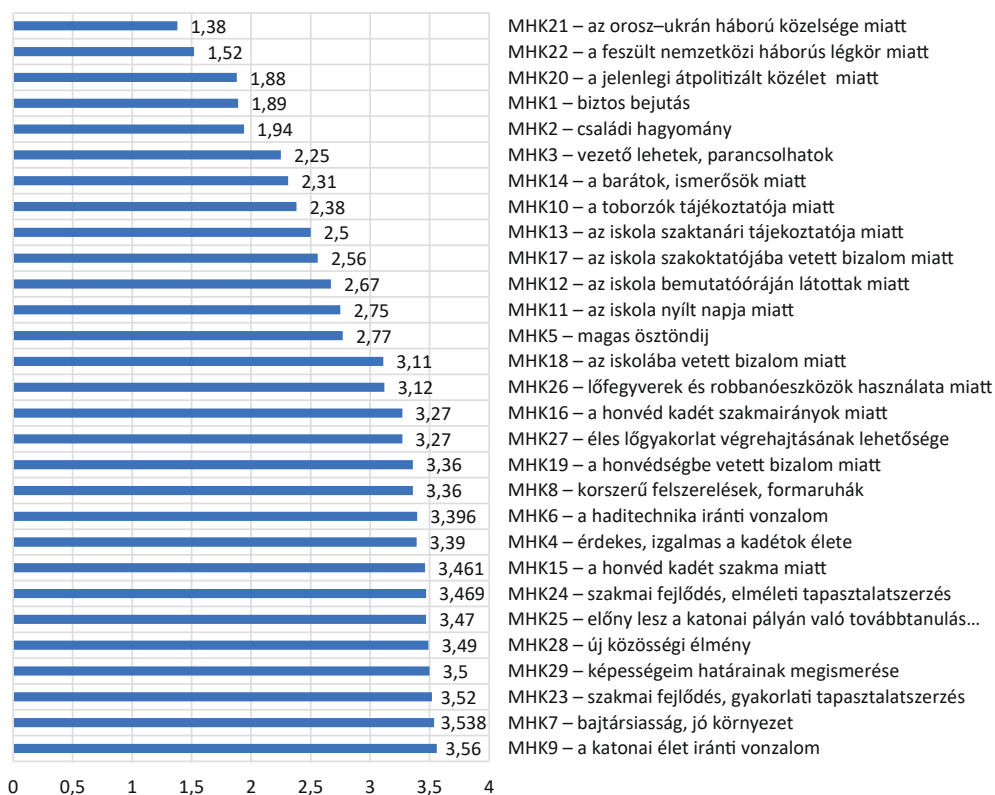
A kérdőív Rensis Likert²³ nevéhez kötődő, többfokozatú attitűdskálát alkalmazott, amely az egyes állításokkal való egyetértés mértékének kifejezését tette lehetővé. A válaszadók az „egyáltalán nem igaz” (1), „inkább nem igaz” (2), „inkább igaz” (3) és „teljes mértékben igaz” (4) kategóriák közül választhattak. A skála alkalmazása lehetővé tette a motivációs tényezők intenzitásának számszerűsítését és statisztikai elemzését.

Az egyes állításokra adott válaszok leíró statisztikai mutatóit az átlagérték (M) és a szórás (SD) jellemzi, ahol az M a válaszok átlagos értékét, míg az SD az átlagtól való eltérés mértékét fejezi ki. Az „MHK” jelölés a „Miért választottam a Honvéd Kadét képzést?” kérdéshez tartozó tételeket azonosítja.

A három legmagasabb átlagértékkel rendelkező állítás az alábbi volt:

1. M = 3,56; SD = 0,61 „MHK9 – A katonai élet iránti vonzalom”
2. M = 3,54; SD = 0,64 „MHK7 – Bajtársiasság, jó környezet”
3. M = 3,52; SD = 0,61 „MHK23 – Szakmai fejlődés, gyakorlati tapasztalatszerzés”.

²³ STETZ 2025.

1. ábra: A honvéd kadétképzéssel kapcsolatos motivációk skálaátlagai

Forrás: a szerző szerkesztése

A válaszok alapján megállapítható, hogy a katonai, illetve kadéttételforma, valamint a különleges közösséghez tartozás iránti vonzalom jelentős szerepet játszik a pályaválasztási döntésben. A szakmai fejlődés és gyakorlati tapasztalatszerzés magas átlagértékei arra utalnak, hogy a felvételizők a képzést hosszabb távú előnyként azonosítják. A legmagasabb egy tételre eső pontszám alapján meghatározott három válaszlehetőség a pályaválasztás tudatosságát igazolja.

A skála felső tartományába eső átlagpontszámot az alábbi állítások érték el: (az MHK4 kérdéseknél 1 résztvevő nem válaszolt):

4. $M = 3,50$; $SD = 0,70$ „MHK29 – Képességeim határainak megismerése”

5. $M = 3,49$; $SD = 1,05$ „MHK28 – Új közösségi élmény”

6. $M = 3,39$; $SD = 0,66$ „MHK4 – Érdekes, izgalmas a kadétok élete”.

A válaszok száma alapján igazolódott, hogy erős motivációt jelent az önismereti vágy, a képességek határainak megismerése.

Az „Új közösségi élmény” és a kadéttétel iránti vonzalmat megjelenítő kérdésekre adott válaszok száma a csoporthoz való pszichológiai kötődést, a közösséggel való azonosulás vágyát, a kezdeti társas identitásérzés kialakulásának igényét és a hosszabb távon is jelen lévő szervezeti kötődést vetíti elő. Összhangban állhat azzal

a feltételezéssel, hogy már a középiskolai tanulmányok megkezdése előtt is kimutatható kapcsolat áll fenn a honvéd kadét tanulmányokat választó tanuló és a katonai szervezet szocializációs elvárásaihoz való igazodás igénye között.

A pályaválasztó döntéseit közvetlenül befolyásoló közeg mérése során az alábbi eredményeket kaptuk:

1. $M = 2,74$; $SD = 0,94$ „MHK11 – Az iskola nyílt napja miatt”
2. $M = 2,67$; $SD = 0,83$ „MHK12 – Az iskola bemutató óráján látottak miatt”
3. $M = 2,31$; $SD = 1,10$ „MHK14 – A barátok, ismerősök miatt”.

Az eredmények arra utalnak, hogy a pályaválasztási döntéseket az egyén közvetlen környezete – különösen a barát, ismerős – érdemben befolyásolja. Ugyanakkor a kadétképzést folytató iskola pályaaorientációs tevékenysége – mint a primer szocializáció intézményes kerete – annak közvetlen hatásával is képes közvetíteni a katonai pályához kapcsolódó információkat és értékeket.

A két szervezet iránti bizalom vizsgálata során az egy tételre érkező átlagpontszám (MKP18 és MKP19 kérdéseknél 1 résztvevő nem válaszolt) tovább erősítette azt a feltételezést, miszerint a pályaválasztó mindkét szervezet irányában pozitív attitűdöket mutat:

1. $M = 3,11$; $SD = 0,60$ „MHK18 – Az iskolába vetett bizalom miatt”
2. $M = 3,35$; $SD = 0,68$ „MHK19 – A Honvédségbe vetett bizalom miatt”.

A Honvéd Kadét Program által igénybe vehető magas ösztöndíjak, egyéb (például ruházati) juttatások, erős hatással voltak a pályaválasztók motivációjára, ami egyértelmű válasz arra, hogy a közvetlen haszon erős befolyásolási tényező.

A vizsgálat során az egy állításra érkező átlagpontszám (az MHK8 kérdéseknél 1 résztvevő nem válaszolt, MKP5 kérdésknél 2 résztvevő nem válaszolt):

2. $M = 2,77$; $SD = 0,85$ „MHK5 – magas ösztöndíj”
3. $M = 3,36$; $SD = 0,83$ „MHK8 – korszerű felszerelések, formaruhák”.

A mért statisztikai adatok alapján, a kutatás eredményei részben alátámasztották, hogy a Honvéd Kadét Program keretében biztosított pénzbeli és ruházati juttatások a program legnépszerűbb elemei között jelennek meg, és a felvételiző tanulók számára erős motivációt jelentenek.

Legkisebb átlagértékkel rendelkező állítások (MKP23 és MKP24 kérdésekre 2 résztvevő nem válaszolt, MKP16 kérdésre 1 résztvevő nem válaszolt):

4. $M = 1,38$; $SD = 0,7$ „MHK21 – Az orosz–ukrán háború közelsége miatt”
5. $M = 1,52$; $SD = 0,76$ „MHK22 – Feszült, nemzetközi háborús légkör miatt”
6. $M = 1,88$; $SD = 0,77$ „MHK20 – A jelenlegi átpolitizált közélet miatt”.

A kapott eredmények arra utalnak, hogy a mérésbe bevont fővárosi és a környező településekről érkező diákok pályaválasztásába a változó biztonsági környezet a vártnál kisebb szerepet játszik. Mindez részben magyarázható a fiatal életkorral és a fegyveres konfliktusok távolságával.

A szakképzési törvény végrehajtási rendelete²⁴ részletezi a 10. évfolyam végére előírt alapvizsga rendjét, amely a honvédelem ágazat esetében szakmairány-választással jár. A szakmairányok képzőintézményenként eltérhetnek, ezért a felvételiző általános iskolás diákok esetében ez nemcsak oktatási, hanem pályaaorientációs kérdéssé is válhat.

²⁴ 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet.

A vizsgálat a felvételiző diákok motivációjának mérése mellett arra is kiterjedt, hogy a honvédelem ágazati szakképzésre jelentkező tanulók milyen elképzeléssel rendelkeznek a honvédelem ágazati képzésre jellemző későbbi kötelező szakmairányválasztásról, a felvételtkor mennyire volt szempont a választott HKP II. iskolában tanulható szakmairány. Az eredmények szerint a válaszadók jelentős része ($N = 22$) még nem jelölt meg konkrét irányt, ami arra utal, hogy a döntés elsősorban az ágazati képzés választására irányul, nem pedig a későbbi specializációra.

Összegzés

A tanulmány célja a honvédelem ágazati szakképzésre felvett diákok honvéd kadét szakmaválasztással kapcsolatos motivációinak feltárása, a közvetlen és közvetett motivációs tényezők, a szocializációs folyamatok, és az intézményi pályaorientáció hatásának megismerése volt egy fővárosi HKP II. tanintézet vonatkozásában.

Az eredmények többségében azt mutatták, hogy a honvéd kadét szakma választása során megjelölt motivációk több, egymással kölcsönhatásban álló tényezők mentén alakultak. A beérkezett adatok megerősítették, hogy a pályaválasztók döntését elsődlegesen a közvetlen társas környezet – különösen a család, a barátok és az ismeretségi háló – hatása, a primer szocializációs közeg befolyásolta. A korosztály életkori sajátosságaival összhangban a barátok, ismerősök a közeli hozzátartozók véleménye, a szülőknek való megfelelés mellett jelen volt a fiatal generációkra jellemző önismereti vágy, a személyes képességek feltérképezése, határainak megismerése. Igazolódott az is, hogy a honvéd ágazati képzést meghirdető középiskola pályára irányítási felelőssége, szakmai kompetenciája, hitelessége a katonai szervezet irányába kifejtett integritását tekintve, nagyban meghatározza a pályaválasztás eredményességét. Azok a mérésbe bevont diákok, akik írásos szöveggel is kiegészítették a kérdőívet, nagy arányban említették meg választásuk okaként a középiskola nyílt napján és bemutató óráin szerzett pozitív tapasztalatokat. A válaszadók a honvéd kadét programmal rendelkező választott oktatási intézménybe és a Magyar Honvédségbe vetett bizalmát a mérési eredmények visszaigazolták. Mindez kellő alapot teremt, hogy kutatásunk szempontjából kiemelten kezeljük a tanintézet pályaorientációs tevékenységének, képzési hitelességének motivációs súlyát. A választott tanintézet a kezdetektől befolyásolja az elköteleződést a katonai hivatás felé. Érdemi hatást gyakorol a beiskolázott kadét katonai szervezeti szocializációjára, befolyásolva a katonai hivatás iránti hosszú távú elköteleződés kialakulását. Megállapítottuk, hogy a kérdőív kitöltőiben jelen volt a vágy a sikeres és eredményes katonai pályán betöltött szerepre és a szervezeti szocializációs folyamat felvállalására. A tanulók közösségi és közvetlen haszon befolyásolási tényezői a mérések alapján szintén kimutathatók voltak, jellemzően igen magas pontszámot ért el az anyagi és tapasztalati erőforrások megszerzésének lehetősége. A rendszeres magas ösztöndíj,²⁵ a térítésmentesen biztosított formaruhák és kiegészítők hozzájárulnak egyrészt az anyagi megbecsüléshez, másrészt a szervezeti szocializáció erősödéséhez,

²⁵ 22/2024. (IX. 30.) HM rendelet egyes honvédelmi ösztöndíjakról.

ezáltal hosszabb távon válik intenzívebbé a Magyar Honvédséghez tartozás szubjektív megélése, felerősödik a katonákkal való érzelmi azonosulás és összetartozás élménye.

A tanulmány a mérés során olyan – a motivációt befolyásoló – körülményekre is próbált választ keresni, amely a korlátozott tartalom miatt kevésbé igazolható, ugyanakkor megalapozhatja egy későbbi reprezentatív kutatás elvégzését. Ilyen a háborús környezet és az adott tanintézményben választható szakmairányok száma és jellege. A biztonságpolitikai környezethez kapcsolódó tényezők mérései nem bizonyultak helyénvalónak. A nemzetközi fegyveres konfliktusok és médiamegjelenések hatása a vizsgált korosztályban részletesebb kutatást és nagyobb mintát igényel, mivel annak megítélése és hatásának jelentősége a konfliktus távolsága és a különböző személyes tapasztalatok miatt eltérő lehet. Az eredmények alapján a fővárosi felvételizők között a legkisebb befolyásolási szempontnak tűnt. A szakmairány-választás esetében a tanulók jelentős része a képzésbe belépéskor még nem rendelkezett határozott elképzeléssel, a mérések alapján a pályaválasztási döntés elsődlegesen az ágazati képzéshez való csatlakozásról szólt, és nem a később választható szakmai orientációról.

A tanulmány több olyan következtetés kiindulópontja lehet, amely a HKP fejlesztése szempontjából is releváns. A Magyar Honvédség toborzó állományának aktívabb középiskolai pályaaorientációs tevékenysége, a hitelességi és szakmai szempontok erősítése mellett, a beiskolázási időszakon túlmutató katonai életpálya lehetőségének felvázolásával eredményesebben járulhat hozzá a honvédség hosszabb távú utánpótlás-biztosítási és -megtartási céljainak. A toborzók a tanintézetben választható szakmairányok Magyar Honvédségen belüli presztízsének megjelenítésével, katonai hasznosságának bemutatásával segíthetik a szülők és diákok és nem utolsósorban a képző intézmények pályaválasztási pozícióját. A katonai és a polgári fenntartású szakképző iskolák szakmai kapcsolatának erősítése más területen is hasznos lehet. A kadétképzést folytató iskolák számának növelésén túl a minőségi, az oktatási és katonai szervezeti integritás erősítésével lehet elérni egy hatékonyabb és hosszabb távon eredményesebben működő rendszert. A HKP II. szintű képzést megvalósító tanintézetek katonai szervezeti integritását erősíteni szükséges, nemcsak anyagi és technikai támogatással, hanem humán erőforrással is. Minőségbiztosítási szempontok miatt a polgári fenntartású tanintézetekhez egy, a Magyar Honvédség állományában lévő vezetőt lehetne delegálni, aki a tanintézetben a honvéd kadét program szakmai színvonaláért vezetői szinten felel. A hitelesség a szakmai színvonal emeléséhez, a kadét program eredményességéhez, hosszabb távon a katonai életpálya iránti motiváció erősödéséhez vezet. Mindezek alapján több későbbi kutatás irányulhat a kapott eredmények, következtetések megerősítésére vagy elvetésére. Országos felmérés keretében minden HKP II. képzőintézmény pályaaorientációs tevékenységét és beiskolázási gyakorlatát mérni és elemezni szükséges, ami lehetőséget teremthet a katonai szervezeti szocializáció és pályán maradás kapcsolatának reprezentatív elemzésére. További izgalmas kérdés lehet a szakmairányok alakulásának felmérése, további interjúk, fókuszcsoportok alkalmazásával a döntési mechanizmus mélyebb megértése.

Összességében a tanulmány arra igyekezett rámutatni, hogy a honvéd kadét pályát választó végzős általános iskolás tanulók motivációi között a katonai pálya iránti vonzalom, a kadétélet átlagos középiskolai képzési formáktól eltérő, izgalmas, érdekes módja és a szakmai tapasztalatszerzés lehetősége ugyanolyan fontos tényező, mint

az anyagi megbecsülést jelentő ösztöndíj és az ingyenes ruházati ellátás. Az értéklapú és a haszonorientált motivációk nem egymást kizáró, hanem egymást erősítő tényezőkként jelentek meg a pályaválasztási döntésekben. A tanulmány másik, ha nem az egyik legfontosabb megállapítása lehet olyan későbbi döntések meghozatalának, amely a polgári fenntartású HKP II. képzőintézmények és a Magyar Honvédség szorosabb szakmai kapcsolatát segítik elő. Az intézményi hitelesség és szakmai megítélés hatással van a pályaválasztásra, így a kadétképzés szakmai kommunikációjának tudatos erősítése hozzájárulhat a beiskolázás hatékonyságához.

Felhasznált irodalom

- A Budapesti Műszaki Szakképzési Centrum Than Károly Technikum és Szakképző Iskola Szakmai programja (2024). Online: <https://than.bmszc.hu/szakmai-dokumentumok/szakmai-program>
- ALAVA, Séraphin – DIVINA, Frau-Meigs – GHAYDA, Hassan (2017): *Youth and Violent Extremism on Social Media: Mapping the Research*. UNESCO. Online: <https://doi.org/10.54675/STTN2091>
- BALOGH Zsolt (2025): Az Önkéntes Területvédelmi Tartalékos alapkiképzést végzett, 13. évfolyamos honvéd kadétkok pályamotivációs vizsgálata. *Hadtudományi Szemle*, 18(1), 49–64. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2025.1.4>
- BRONFENBRENNER, Urie (1979): *The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design*. Cambridge, MA: Harvard University Press. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctv26071r6>
- FEHÉRVÁRI Anikó – HÍVES Tamás – SZEMERSZKI Marianna (2021): Népszerűség, szelekció, oktatás. *Educatio*, 30(2), 226–241. Online: <https://doi.org/10.1556/2063.30.2021.2.4>
- GREENBERG, Kyle et al. (2022): Army Service in the All-Volunteer Era. *The Quarterly Journal of Economics*, 137(4), 2363–2418. Online: <https://doi.org/10.1093/qje/qjac026>
- HEGYI-HALMOS Nóra (2016): *Az iskolai pályaaorientáció szerepe és gyakorlata a hazai köznevelési intézményekben*. PhD-disszertáció. Eötvös Lóránd Tudományegyetem Pedagógiai és Pszichológiai Kar Neveléstudományi Doktori Iskola. Online: www.ppk.elte.hu/file/hegyi_halmos_nora_dissz.pdf
- Honvéd Kadét Program (2025). Online: <https://kadetprogram.hu>
- NÉMETH-ZSOHÁR Agnieszka (2025): *Töretlen fejlődési pályán a Honvéd Kadét Program*. Online: www.uni-nke.hu/hirek/2025/10/03/toretlen-fejlodesi-palyan-a-honved-kadet-program
- KRIZBAI János (2020): A szervezeti stratégia, struktúra és kultúra új egységének kialakítása a honvédségben. *Honvédelmi Szemle*, 20(2), 12–19. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2020.2.2>
- MIKULA Zsolt (2023): A szociális munka katonai környezetben történő alkalmazásának lehetősége a Magyar Honvédség szervezeti struktúrájában. *Hadtudományi Szemle*, 15(3), 104–117. Online: <https://doi.org/10.35926/HSZ.2023.3.8>
- OECD (2024): *Teenage Career Uncertainty* Online: www.oecd.org/en/publications/teenage-career-uncertainty_e89c3da9-en.html

- OECD (2025): *Career Readiness Project*. Online: <https://staekkadufamtidina.is/en/oecd-highlights-growing-career-uncertainty-among-youth-and-calls-for-more-targeted-career-education/>
- PAP József (2017): Egerből Noszvajra: Térbeli és társadalmi mobilizáció Borsod és Heves határán. *Acta Academiae Paedagogicae Agriensis – Nova Series: Sectio Historiae*, 44, 489–507. Online: http://publikacio.uni-eszterhazy.hu/3676/1/Pap_489-507.pdf
- STETZ, Thomas A. (2025): Rensis Likert. In KOPPEB BRYAN, Laura – VINCHUR, Andrew (szerk.): *Key Thinkers in Industrial and Organizational Psychology*. [ePub]. New York: Routledge. Online: www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781003403258-30/rensis-likert-1903%E2%80%931981-thomas-stetz
- SULTAN, Sonya M. – ESPINOZA, Sabina A. – HELLALI, Shughla (2025): *Change-Makers. Empowering Youth for Inclusive Societies*. World Bank Group. Online: <http://hdl.handle.net/10986/42754>
- WANG, Lin – ELDER Jr, Glen H. – SPENCE, Naomi J. (2018): Status Configurations, Military Service and Higher Education. *Social Forces*, 91(2), 397–422. Online: <https://doi.org/10.1093/sf/sos174>

Jogi források

2019. évi LXXX. törvény a szakképzésről. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2019-80-00-00>
- 12/2020. (II. 7.) Korm. rendelet a szakképzésről szóló törvény végrehajtásáról. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2020-12-20-22>
- 22/2024. (IX. 30.) HM rendelet egyes honvédelmi ösztöndíjakról. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2024-22-20-15>
- 59/2024. (XII. 30.) HM utasítás A katonai pályaválasztás 49/2017. (HK 6.) HM KÁT–HVKF együttes intézkedése a hivatásos és szerződéses állományú altisztek, valamint a legénységi állományú katonák kérdőíves vizsgálatáról szóló 27/2015. (HK 6.) HM KÁT–HVKF együttes intézkedés módosításáról és pályaelhagyás megismerését segítő kérdőíves vizsgálat rendjéről
- 26/2025. (VIII. 7.) HM utasítás a hazafias és honvédelmi nevelés támogatásáról. Online: <https://njt.hu/jogszabaly/2025-26-B0-1>